

Fiodor M. DOSTOJEVSKIJ – láska a úcta k človeku

Mocou ducha

Čím viac je v nás ducha a vnútorného obsahu, tým krásnejší je náš život. Hľadal rýdze a harmonické medziľudské vzťahy. Zápasil o človeka, ľudskosť, hľadal ľudskú podobu v každom človeku, v dobrom i v zlom. Poznal všetky tváre ľudského utrpenia, ponížovania a zúfalej bezmocnosti. Hlboko preskúmal vzťah jednotlivca a spoločnosti, utrpenia a vzbury, ľudskej dôstojnosti i poníženia. Zanechal posolstvo existenciálnej analýzy ľudského bytia. Úplné zákony ľudského ducha sú ešte tak neznáme, tak nepreskúmané vedou, tak neurčité a tajomné, že ešte nie sú a nemôžu byť lekári, ani definitívni sudcovia, ale len ten, kto hovorí: moja je pomsta a ja odplatím.

Ľudský osud ako umelecké dielo

Tvorba – základný princíp každého umenia, je pevnou organickou vlastnosťou ľudskej prirodzenosti a má právo existovať a rozvíjať sa už preto, že je nenahraditeľnou súčasťou ľudského ducha. Ruský spisovateľ a mysliteľ Fiodor Michajlovič Dostojevskij (11. 11. 1821 – 9. 2. 1881), priekopník moderného psychologického románu, dokázal skĺbiť tradície romantickkej sebaanalýzy s komplexným videním sveta a človeka v ňom. Vo svojej rozsiahlej literárnej tvorbe (napr. Biedni ľudia, Ponížení a urazení, Zápisky z mŕtveho domu, Zločin a trest, Idiot, Bratia Karamazovovci) syntetizoval umelecký i vedecký princíp v sfére poznania duše človeka. Duša v sebe vždy tají viac, ako možno vyjadriť slovami, farbami, alebo znakmi. S

nenapodobiteľnou silou a pôsobivou inšpiráciou vyjadril nekonečné priestory ľudskej duše. Popísal ľudské jednanie v hraničných situáciách. Rozpoznal všetky choroby a neduhy ľudského individua. Jeho dielo, mnohohlasné romány, sa stalo impulzom aj pre formovanie moderných filozofických koncepcií človeka. Čím silnejší je umelec, tým hlbšie vyjadrí svoju myšlienku, svoj názor na spoločenský jav a tým viac pomôže verejnej mienke.

Konkrétna cesta životom

Vedel, že v človeku sa zrkadlí a odráža celý svet. Človek je tajomstvo. Treba ho rozlúštiť a ak ho budeš lúštiť aj celý život, nehovor, že si strácal čas. Zaoberám sa týmto tajomstvom, pretože chcem byť človekom. Dostojevskij, polyfónna osobnosť, odhaľoval aj svoje vnútorné napätie, vychádzajúc z osobného rozporného osudu i doby, v ktorej žil. Prísna pravoslávna výchova, otec zabitý svojimi nevoľníkmi. Za činnosť medzi petraševcami bol Fiodor Michajlovič cárskou vládou odsúdený na trest smrti, prežil symbolickú popravu, očistec štvorročných nútených prác a nezmyselnej radovej vojenskej služby na Sibíri. Spoznal obťažnosť rodinného života, pobytu v zahraničí, vrtkavosti osudu i hráčskych vášní náruživého hazardéra. Trpel občasnými epileptickými záchvatmi, pracoval s podlomeným zdravím. Musel písať, pretože hľadal odpovede na pretrpené otázky. Pykal za svoju zvedavosť, vrúcnosť, za túžbu po pravde, za toleranciu i neznášanlivosť. Vyskúšal všetky polohy ľudskosti, cítil tragickú ťarchu ľudského osudu, bral na seba hriechy celého sveta. Ukázal iný, nezvyčajný spôsob myslenia. Iba jediná vec sa mi hnusí: nebyť hodný svojich utrpení... Vy ľudia nemôžete urobiť vôbec nič, prečo by som vás prestal mať rád.

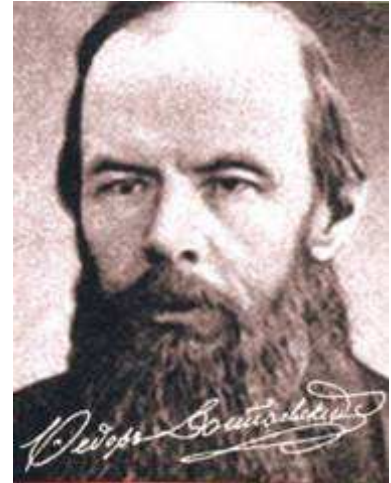
Láska je pokorná

Najneznesiteľnejšie nešťastie je to, keď sa sám stávaš nespravodlivým, zlým, ohavným, všetko si to uvedomuješ, robíš si dokonca výčitky – ale nemôžeš sa ovládnuť. Spoznal, že zločin nevyrieši otázky dobra a zla, ktoré sú v hĺbke človeka. Vrah sám je najnešťastnejšou obeťou spoločnosti. Vedel, že ľudská podstata naznačuje splnutie neba a pekla: Jediným dôležitým bojiskom na tejto

zemi je ľudská duša. Tam zvädza neútočný zápas Boh a diabol. Dostojevskij sledoval osudy dobra i krásy, vyznal svoje presvedčenie, že dobrota je sila, schopná obrodíť svet, ak bude spojením lásky, súcitu a sebaobetovania. Láskyplná pokora je strašná moc, zo všetkým najsilnejšia, ku ktorej neexistuje nič podobné... Ak sa pýtaš sám seba, dobyť násilím alebo pokornou láskou, vždy rozhodni – dosiahnem pokornou láskou.

Dôverujte

*Je strašné vidieť človeka, v ktorého moci je nepostihnuteľné, človeka, ktorý nevie, čo má robiť a pohráva si s hračkou, ktorá je – Boh. Dostojevskij vedel umelecky vystihnúť aj konflikt človeka s Bohom. Nepochyboval o jeho existencii, skúmal ako sa Božia myšlienka premieta do existencie človeka, ako Boh zasahuje do diania sveta. Čo sa stane s človekom, ak poprie Boha? Chce sa postaviť na jeho miesto a dokázať tak svoju slobodu? Ak nebude Boha, bude všetko dovolené? F.M. Dostojevskij, pokorný burič však ide k Bohu radšej s Kristom bez pravdy, než s pravdou bez Krista. Vyznal pred celým svetom: *Kto chce uvidieť živého Boha z tváre do tváre, nech ho nehľadá na prázdnom nebi svojho myšlienkového sveta, ale v ľudskej láske... Mravným vzorom a ideálom je mi Kristus... Dôverujte v Boha! Dôverujte mu absolútne! Nikdy nezúfajte nad jeho milosrdenstvom!**

Z odkazu

V krátkosti sa nedajú zodpovedne sprístupniť všetky pôsobivé myšlienky F. M. Dostojevského, vyjadrené v jeho dielach. Aspoň naznačme:

Videl som a viem, že ľudia môžu byť krásni a šťastní a pritom nestratiť schopnosť žiť na zemi... Najdôležitejšie je milovať iných ako seba samého, to je to hlavné, to je všetko, vôbec nič viac netreba.

(poviedka *Sen smiešneho človeka*)

Verím v usporiadanosť, v zmysel života, verím vo večnú harmóniu, v ktorej všetci splynieme, verím Slovu, ku ktorému smeruje svet...

(román *Bratia Karamazovci*)

Pripojme niekoľko jeho podnetných myšlienok:

- *Bez vyššej idey neobstojí vo svete ani človek, ani národ.*
- *Krásny je život, ak urobíš niečo dobré a spravodlivé.*
- *Šťastie nespočíva v šťastí, ale v jeho dosahovaní... Šťastie nezávisí od vonkajších okolností, ale od spôsobu ako ho prijímame.*
- *Kto nemá peniaze je chudobný, kto nemá priateľov, je ešte chudobnejší, ale kto nemá srdce, je najchudobnejší na svete.*
- *Utrpenie - i to je život. Aké potešenie by bolo v ňom bez utrpenia? Utrpenie všetko očistí.*
- *Všetci, kto sú schopní pre pravdu, všetci tí cítia svojim svedomím, čo je šťastie a čo nie je.*
- *Podstata vecí je pre človeka nedostupná a človek vníma prírodu tak, ako sa odráža v jeho idey, keď prešla jeho zmyslami... Ideál je predsa tiež skutočnosť, rovnako zákonná ako bežná skutočnosť.*

- *Nekonečná je iba budúcnosť, večne volajúca, večne nová a v nej je najvyšší moment, ktorý treba hľadať a toto večné hľadanie sa práve nazýva životom.*
- *Ľudia odvrhujú prorokov a vraždia ich, milujú však mučeníkova uctievať tých, ktorých zavraždili.*
- *Aby sme získali dokonalosť, musíme najskôr všeličo nechápať. Ak chápeme priskoro, chápeme azda aj zle.*
- *Tvoja odmena je duchovná radosť, ktorú môže nadobudnúť iba spravodlivý.*

Mal povahu zodpovednú, spravodlivú, prísnu a odvážnu. Vedel, že hĺbka umenia je v typoch a charakteroch. Chcel vyriešiť problém prekonania ľudskej slabosti a biedy. Vedel zachytiť krutú ľudskú drámu aj vo všedných životných osudoch. Na všeľudské otázky odpovedal činorodou pokorou a zmierlivou mravnosťou, odsudzujúc egocentrizmus, vypočítavosť sebaklam. *Milujte celé tvorstvo Božie, celý svet, každé zrnko vo svete! Keď budeš milovať každú vec, potom pochopíš Božie tajomstvo vo veciach.*

Ľudská zodpovednosť

Nikdy si nevymýšľajte ani fabulu ani intrigu. Berte to, čo ponúka sám život. Život je bohatší než všetky naše výmysly... **Fiodor Dostojevskij**, vrcholná osobnosť novovekého umeleckého myslenia, majster vnútorného monológu i dialógu, pozorovateľ a vykladač vnútorného sveta človeka, sa prihovril k miliónom čitateľov a oslovil ich úprimnou láskou k človeku, úctou k ľudskej dôstojnosti i vernosťou k vysokým mravným princípom. Hlboký humanistický pátos jeho diel apeluje na osobnú zodpovednosť každého človeka za každý skutok, za osud celého ľudstva. *Ľudia, ľudia – to je to hlavné... Pri hľadaní krásy človek žil a trpel. Ak pochopíme jeho minulý ideál a to, čím mu tento ideál bol, tu predovšetkým prejavíme neobyčajnú úctu ku všetkému ľudstvu, zušľachtíme sa súcitom k nemu, pochopíme, že tento súcit a pochopenie minulosti zaručuje nám i v nás humanitu, životnú silu a schopnosť rozvoja a postupu.*

(Dušan Jedinák)

